

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ח

פרשת **לך לך**

א. תוספת ברכה . פרק יב' פסוק יב':

ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יהיו (י"ב י"ב)
בין המדרשים המפליאים בענינם ובסתימת פתרונם שמעתי בילדותי מדרש
אחד המצוין על פסוק זה בזה הלשון. "ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך
יהיו — מכאן ששוחטים עבור חולה בשבת".
וברבות הימים נסיתי לעמוד על פתרונו, והנה כפי הנראה מצאתי לפרשו
על דרך קרובה לאמת.

כי יש מפרשים מקשים כאן, כי אחרי שכונת הענין כאן, כפי המתבאר
בפרשה, דכונת הלשון שאמר ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יהיו,
שהוא מפני שבני נח (אומות העולם — ע' למעלה ס"פ נח, י' ל"ב) מצווים
על העריות (סנהדרין ג"ו ב') ובכללן גם על אשת איש, ולכן יהרגוהו כדי
שתצא מאיסור אשת איש.

ואם כן הלא קשה, כי אם חששו לאיסור עריות, הלא כמו כן ה' להם
לחוש לאיסור שפיכות דמים, אם יהרגו אותו, כי גם על שפיכות דמים בני
נח מוזהרין (סנהדרין שם) ומאי אולמא איסור עריות מאיסור שפיכות
דמים, ששניהם באים מאזהרה אחת, כמבואר בגמרא שם.
וצריך לומר הסברה בזה, דבזה קיל שפיכות דמים מעריות, מפני שעל
שפיכות דמים עוברים רק פעם אחת בעת ההריגה, אבל באיסור אשת איש
עוברים על כל יחוד.

והנה בשו"ע אר"ח הלכות שבת סימן שכ"ח סעיף י"ב פסקו לדינא,
לענין חולה שיש בו סכנה וצריך בשבת לאכילת בשר, ויש מן המוכן בשר
נבילה, טוב יותר לשחוט בשבת מאשר להאכילו בשר נבילה מן המוכן.
וטעם הדבר, משום דבשחיטה עוברים על איסור שבת רק פעם אחת, בשעת
שחיטה, ובנבילה עוברים על כל כזית.

והר"ן בפרק ז' דיומא הסביר ענין זה, משום דעבירה קלה הנמשכת וחוזרת
כמה פעמים יותר חמורה מעבירה חמורה שאינה חוזרת ונמשכת.
ועתה נחזה אנן, כי אחרי שאיסור שפיכות דמים קיל מאיסור עריות בזה,
שהוא בא רק פעם אחת, בשעת ההריגה, ושל עריות פעמים רבות, אם כן
מוכח מזה, ששחיטה בשבת קיל מאיסור נבלה, מפני שהשחיטה עוברין רק
פעם אחת, בשעת שחיטה, ובנבילה עוברין על כל כזית.

וזהו שאמרו במדרש, והרגו אותי ואותך יהיו, "מכאן ששוחטין עבור
חולה בשבת, מפני כי בשני הענינים יש צד חומר וצד קיל שוה. שבשניהם
יש איסור לפעם אחת ואיסור לפעמים רבות, וכמו כאן נדחה האיסור היחידי
מפני האיסור החוזר ונשנה (שפיכות דמים) שהוא פעם אחת מפני איסור
עריות, שנשנה פעמים רבות) כך ידחה איסור שחיטה בשבת שאיסורו רק
פעם אחת בשעת שחיטה מפני איסור נבילה הנשנה לעצמו בכל כזית וכזית.
ועפ"י דברי הר"ן הנזכרים, שעבירה קלה החוזרת ונמשכת חמורה יותר
מעבירה חמורה הנעשית רק בפעם אחת — עפ"י זה ישבתי מה שנתקשו
מפרשים בסוכה (נ"א ב') בטעם הדבר שנהרגו כל האנשים באלכסנדריא של
מצרים מפני שעברו על לאו דלא תוסיפו לשוב בדרך הזה לגור במצרים,
והקשו, כי הלא איסור זה הוא רק לאו דלא תוסיפו לשוב, ולמה נדונו
על זו במיתה.

2/...

אך לדברי הר"ן ניהא, מפני כי איסור זה חוזר בכל יום, ובכל יום עוברין עליו, ואיסור כזה המור מאיסור המור שאינו אלא לשעתו, כמבואר, דעיין מש"כ בפרשה בשלח בפסוק הגזכר (י"ב י"ג) דברים מענייניי יייי

לר לר

אלו

1. פרשנו בצל אופקים רחבים וידע צבוב, מהת"ל אותנו בחוויית הלימוד ההשוואתי
2. מה קדיוק למדו מכאן?
3. איך פרשנו מסביר את הקשר הרציוני והמצוי האפשר בכלל לימוד כזה?
4. מהי דעת המיצוט במאמר בצנין אנשי אלכסנדריה ואיך זה דומה לכאן?
5. מה הרציון בכלל זה?

* * *

ב. הכתב והקבלה.

פרק יב' פסוק יג': אמרי נא חין צמחון צו אמירה בעלמא הפך האמת, שתשקר אישיות שזה ותאמר אמתו פנויה אני לצד. אבל מכוונו אמירה אמתית, שאין לה לאצרה שום. התקצות אמת רק שהיא אמתו והיינו בהפרדה באמת מוננו ואינה רולה להיות עוד לו לאשה, כי צמח מקומות ישמש לשון אמירה על היות הדבר והשתנותו ומעמד זה למעמד אחר לא על אמירה ריקנית, כמו קדוש יאמר לו (ישעיה ד') כלומר קדוש יהיה (הייליג גענאכנט ווערדען, הייליג זיין), עיר ההרס יאמר לאמת (שם י"ט) רלה לומר עתידה להיות הרוקה ומרצה, משרתי אלהינו יאמר לכם (שם ס"א) פירש יהיו משרתי, לא יאמר לך עוד עזובה לא יאמר עוד שמונה (שם ס"ב) רלה לומר לא תהיה עזובה ושמונה, יאמר להם לא עמי אחר יאמר להם צני (הושע ב') פירש לא תהיה צמח לא עמי, כל לשונות אלה של אמירה יורו על היותם והשתנותם ומעמד זה למעמד אחר, ועם הנחת שם אמר גם על השתנות הדבר ומעמד למעמד הוא, כי עיקר שרש אמר שתי אותיות מר לשון תמורה, כמו ולא יניר אותו כו"ם רש"י, שצאמירה יש זה המרת מעמדות, ומעמד הדומי' למעמד הדבור, כי דדומי' ישאר האדם במעמד אחד פשוט, וכל שיעתק אל הדבור הנה הוא מניח את מעמד השתיקה במעמד הדבור, והנה שם אמר צימוד אל הדבור השכלי, מפאת שיש צו תמורות בליורים ועניינים שכלים (ועוד שצדבור ואמירה יולא האדם ומעמד צע"מ ממוסרי הדבור ויצא למעמד צע"מ מדברי, כי צזה לצד האדם מוצדל מכל צע"מ וזהו מעלתו העיקרית להיותו נפש חי רוח מנללה), וכן נקרא הענף המחליף צאילן היולא צמח ענף הנכרת אמיר, כמו שלשה גרגרים צראש אמיר, כעוצת המורס והאמיר (ישעיה), והוא מנללכת הגנים כשרואין איזה ענף שכנעט אצד כמו אז כורחין אותו כדי לתת מקום להלמיית משם או סנוך לו ענף חדש והוא הנקרא אמיר, והוא ג"כ מלשון תמורה וחליפין, כמעט אם יכרת ועוד יחליף, והפעל מן אמיר יתאמרו כל פועלי און (תהלים ל"ד) דהיינו שיעלו אמירים חדשים, שילמיית מעלתם אחר שהיו דכאים ושפלים, (או יתאמרו, ינירו ויחליפו ומעמד רשעה זו אל מעמד רשעה אחרת ע"ד היום אומר לו כך ונמר אומר לו כך עד שילך ויעצוד לזר, וצזה דומה לרישא דקרא ידצרו עתק, כלומר ידצרו תמיד להעתיק ולעקור עלומם (פֶּאֶרְטְרִיקְקֶען) ומה שמועדים צו מן המדות המוצות והמעשים הנכוחים יתרחקו להתנועע מהם, וכן ילכו הלוך ופחות עד שנשארים ערום מכל מדה נכונה). וכמוהו את ה' האמרת היום, וה' האמירך, ומה שמונלחו לשון אמירה צלל אל"ף ולענשא תמרו (ש"צ י"ט) ימרוך למימה (תהלים קל"ט) יש סנוך לדברים אלו שעיקר שרש אמירה הוא מר, וכן כאן אמירי נא כולל ג"כ השתנותה ותמורתה ומעמד האישות אל מעמד פנוי, שאיננה קרובה אליו רק מלד האישות (נעננט דיק עהעננטזאגענד), ולמה שפירש"י את ה' האמרת וה' האמירך לשון הצדלה והפרשה, יש לכלול צמחור אמירי נא גם ענין הפרשה והצדלה מן קשר האישות, ועניינ' ריש ויקרא צמח לומר:

אלו

1. צל אינה קושי רציוני-מוסרי רוצה פרשנו להשיב?
2. בצצט מהי תשובתו לכך?
3. מה נתבקשה שרה לצות ואיך?
4. איך פרשנו מסביר את פירוש השורש "אמר"?
5. במה פירוש זה מקרב אותנו אל דבריו של פרשנו בצנייננו כאן?
6. מה הרציון בכלל זה?

* * *

לר לר

ו. (טז) אִילָאֲבָרָם הִיטִיב וְגו' - ר' פִּינְחָס בְּשֵׁם ר' הוֹשַׁעְיָא רַבָּה אָמַר: אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ: צֵא וּכְבַשׂ אֶת הַדְרָף לִפְנֵי בְנֵיהֶ, אֶת מוֹצֵא כָּל מֵה שְׁכַתוֹב בְּאַבְרָהָם כְּתוּב בְּבָנָיו - גְּאַבְרָהָם כְּתוּב: וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (בראשית מהו) 'כִּי זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעַב'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרֵימָה, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (כמדבר כ. טו) 'וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרֵימָה'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: 'לְגוֹר שֵׁם', וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (בראשית מז. ד) 'לְגוֹר בְּאֶרֶץ בְּאֵנוּ'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: 'כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (שם מג. א) 'וְהָרָעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (שמות יד. י) 'וּפְרַעַה הִקְרִיב'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: 'וַהֲרֵגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (שם א. כב) 'כָּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיֹּאֲרָה תִשְׁלִיכֶוּ וְכָל הַבֵּת תַּחֲיוּ'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: 'אֲמַרְי נָא אַחֲתִי אֶת לְמַעַן יִיטֵב לִי, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (שם שם. כ) 'וַיִּיטֵב אֱלֹהִים לְמִנְלַת'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: וַיְהִי כְּבוֹד אַבְרָם מִצְרֵימָה, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (שם שם. א) 'וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: 'וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַהֶבֶל, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (מחלים קה. לו) 'וַיּוֹצִיאֵם בַּכֶּסֶף וְהֶבֶל'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: 'וַיֵּצֵאוּ עִלְיֹו פְרַעַה אַנְשִׁים וַיִּשְׁלַחוּ, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (שמות יב. יג) 'וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל הָעַם לְשַׁלְּחֵם'; בְּאַבְרָהָם כְּתוּב: 'וַיִּגְלַף לְמִסְעֵיו, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתוּב: (כמדבר לג. א) 'אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל'.

אלות

1. לִכְאוּרֵה מַה צּוּרָק בְּיֹאֲוֹר לְפִסּוּקֵנוּ הַמְצִיב מִדְרָשׁ זֶה?
2. מַה רוֹצֵה הַמְדְרָשׁ לְמַדְנֵנוּ כִּכְל הַהִשּׁוּאוֹת עַל הַפִּסּוּקִים?
3. מַה מוֹסֵר הַהִשְׁכָּל אִלּוּ הַרְצִיוֹן כִּכְל זֶה?

* * *

ד. המלבי"ם - התורה והמצוה.

פרק יב' פסוקים יו"ב:

(יו) וַיִּגַּע ה' כַּמִּישׁ יָבֹחַ עֲלֵיהֶם מִלִּכְסִים וּכְמִישׁ חוֹזֵי שֶׁרֶה בְּצִוּוֹת הַגְּדֻלָּה יוֹרֵה שֶׁהָיָה אֶת אֲבֹתָם. וַיֹּשֶׁעַ עַל רַבֵּן שְׂרָיָה הָיָה רַצוֹן הַאֲנִסְתָּה וְהַמָּה שֶׁהָיָה אֵת וַיִּגַּע ה' אֶת פְּרַעַה יָאֵת בֵּיתוֹ בְּנִגְעִים גְּדוּלָּתוֹם שֶׁכֵּן הָיָה הַלְוִשָׁן וְסִדְרוֹ, מִבּוֹאֵר שֶׁרַק הוּא לִקְחַ בְּנִגְעִים גְּדוּלָּתוֹ, שֶׁ חוֹזֵי בְּרִאֲתָן שֶׁהַתְּשׁוּשׁ קִשָּׁה לֹא יִבְנִי בֵּיתוֹ לִקְחַ בְּנִגְעִים אַחֵרִים קִטְנִים מִנֶּה;

(יח) למה לא הגדת לך ר"ה הגם שטוב עשית בה שאמרת לפני עם מצרים שאחיתך היא כי ידע שהם חשודים על כך, אבני לך הנה יך הוטר האמת כי הן יצווק ימך מןך, ואם הית חישו גם איתו בכך, למה אמרת אחותי היא, שעייך ואקח אותה לך לאשה, שאם יא היית אומר שהיא אחיתך רק שהיא אמה או נכריה אצרך.

לא היתני לוקחה ואני... שים כתר מלכות לך אמה בת ברי שם, שזאת לא עשית רק מאשר חשבתי שהיא אחיתך שאתה איש גדול ונכבד, ועתה יכחי ר"ה ואקח אותה לך לאשה ועתה הנה אשתך, וכזו ברוך וקצף, שיאמרו שלקחתי אשה איש מיד בענה, ולכן קח ולך רצא מן המקום וישבת חרפה וקלון. ואברהם לא ענהו דבר כמו שענה לאבימלך, כי סרעה הורה שטיב עשה מיש אחיתי היא נגד העם ולא הוכיחו רק על מה שלא אמר לו, ולא היה יכול לומר לו כי גם הוא נבל כבני עמו;

(כ) ויצו, והיה מהשגחת ה' שלא הענישו בעבוד זה ואף לא לקח ממנו המתנות שנתן לו, כי ירא מעונשי ה', ובהסך שלח עמו אנשים לשלחו בל יגע בו איש;

אלות

1. מַה הַקְשִׁי"ט שֶׁרַשְׁנֵנוּ מוֹצֵא בַּפִּסּוּק 'י' וְאִיךָ הוּא מְבַאֵר?
2. מַתִּי טַעְנוֹת יוֹ לְפִרְעָה כִּכְלֵי אֲבֵרָה, מַה הֵן וְאֵה הַהִפְדָּל בִּינֵיהֶן?
3. לִמָּה אֲבֵרָה לֹא הִשִּׁיעַ לְפִרְעָה?
4. מַה וְלִמָּה עָשָׂה פְרַעַה אַחֵר כֵּךְ?

* * *